

REGIONÁLNE POVEDOMIE A IDENTITA REGIÓNOV NA SLOVENSKU

Richard Nikischer

Abstract

The territory of Slovakia represents a very suitable area for research on regional identities. Despite this fact, the domestic research of regional identities is still only in its infancy. The presented article is a contribution to the research on regional consciousness and identities of the regions in Slovakia. It is based mainly on data from Focusbus 9/2014 survey. In the first part of the paper are briefly introduced the concepts of regional consciousness and identity of the region. Drawing on the above mentioned data, the regional consciousness of the inhabitants of Slovakia is analyzed in the second chapter. The last section is devoted to the identity of four traditional regions of Slovakia (Orava, Liptov, Spiš, Turiec).

Keywords: regional consciousness, identity of the region, Slovakia

Úvod

Územie Slovenska predstavuje vhodné "laboratórium" pre výskum regionálnych identít. Predurčuje ho k tomu relatívne vysoká teritoriálna heterogenita (napr. oproti Maďarsku, Poľsku či Česku; Nikischer, 2014a), ako aj časté zmeny územnosprávneho členenia v 20. storočí. Špecifické geomorfologické podmienky, nedokončená jazyková homogenizácia (Findor, 2000), tradičné regióny na pomerne vysokom stupni inštitucionalizácie, početná maďarská minorita, slabá centrálna pozícia hlavného mesta, relatívne časté zmeny hraníc územnosprávnych celkov - to sú iba niektoré dôvody, ktoré zo Slovenska robia skutočne príhodné záujmové územie výskumu regionálneho povedomia, identít regiónov a ich formovania. Regionálne povedomie a identita regiónu sú dve základné dimenzie regionálnej identity (Paasi, 1986), medzi ktorými funguje vzájomný dialektický vzťah (Bourgeois, Bourgeois, 2005, Del Biaggio, 2010). Regionálne povedomie je zdrojom a zároveň i produktom identity regiónu a opačne. Práve na regionálne povedomie obyvateľov Slovenska a identitu niektorých slovenských regiónov sa zameriava i nasledujúci, prevažne empiricko-analytický príspevok, v ktorom je predstavená a stručne diskutovaná časť základných výsledkov niekoľkoročného výskumu regionálnych identít realizovaného na území Slovenska.

Prezentovaný príspevok je rozdelený do troch krátkych statí. V prvej je jadrne predstavený Paasiho (1986, 2002, 2009) koncept regionálnej identity. Ďalšie dve kapitoly majú empiricko-analytický charakter. V prvej z nich sú prezentované

základné výsledky výskumu regionálneho povedomia obyvateľov Slovenska založeného na údajoch pochádzajúcich z omnibusového prieskumu Focusbus 9/2014 (Focus, 2014). Regionálne povedomie obyvateľov Slovenska som v minulosti analyzoval už na základe údajov z medzinárodného výskumného programu ISSP (Nikischer, 2013) a Eurobarometra (Nikischer, 2014a, 2014b). Na rozdiel od spomínaných analýz však v prezentovanom príspevku diskutujem aj vzťah obyvateľov Slovenska k ich štvrti, okresu a tradičnému regiónu. Druhá analytická časť je venovaná identite štyroch typických tradičných regiónov Slovenska - Liptova, Oravy, Turca a Spiša. Identita týchto regiónov bola podobne ako miera regionálneho povedomia analyzovaná na základe údajov z prieskumu Focusbus 9/2014 (ďalej aj ako FB 9.14), ako i prostredníctvom hĺbkových rozhovorov so starostami miestnych obcí.

Región a jeho dimenzie

Geografický priestor delíme na nespočetné množstvo regiónov rôznych merítkových úrovní. Každý z nich je však len abstraktnou entitou, sociálnou konštrukciou (podobne napr. Bourdieu, 1980, Bøås, Marchand, Shaw, 1999, Häkli, 2008). Región nie je fyzický, naturálne daný objekt, ktorého sa možno dotýkať, pozorovať ho. Existencia regiónu sa však prejavuje v rámci fungovania spoločnosti a činnosti jednotlivcov (prejavy existencie regiónu pozorovať možno). Región môžeme považovať za sociálny proces (Paasi, 2009), ktorý okrem iného pretvára aj fyzické prostredie. Región má svoju symboliku (základným symbolom je jeho názov), svoje inštitúcie, svoj spoločenský význam. Ten sa môže postupom času stratiť, región môže zaniknúť. Dejiny už pochovali množstvo regiónov, permanentne však vznikajú regióny nové. Procesy vzniku, transformácie a zániku regiónov sú v podstate zmenami v sociálnej organizácii priestoru - tá je dynamická, rovnako ako je dynamická spoločnosť sama.

Región ako sociálna konštrukcia v sebe zahŕňa dve dimenzie, ktoré Paasi (1986) nazýva regionálne povedomie (alebo aj "regionálna identita obyvateľov") a identita regiónu. Regionálne povedomie jednotlivca možno charakterizovať ako komplex vzťahov, ktoré má daná individualita k rôznym regiónom (Paasi, 2003: 478). Každý z nás sa spravidla identifikuje s väčším množstvom regiónov rôznych geografických mierok (i keď s každým v inej miere). Cítíme sa byť spätí so svojou štvrtou, obcou, dolinou, mikroregiónom, krajom, so Slovenskom, strednou Európou a pod. Avšak často máme vybudovaný vzťah aj k viacerým regiónom jednej geografickej mierky, jedného typu. Môžeme sa napr. identifikovať s obcou svojho súčasného bydliska a zároveň môžeme byť úzko spätí i s našou rodnou obcou. Súčasne môžeme mať určitý vzťah k obci, v ktorej žijú naši blízki príbuzní. Z predchádzajúcich riadkov možno vyušíť, že regionálne povedomie jednotlivca úzko súvisí s jeho osobnou biografiou (Paasi, 2002) a životnou dráhou, ktorá je spätá s konkrétnymi regiónmi.

Z pohľadu daného regiónu je regionálne povedomie definované ako komplex vzťahov, ktoré k nemu majú rôzni jednotlivci. Miera regionálneho povedomia vo vzťahu k príslušnému regiónu teda predstavuje intenzitu spätosti obyvateľstva s ním. Pokiaľ hovoríme o vzťahu obyvateľov k regionálnym jednotkám menšieho priestorového rozsahu (štvrť, obec), často nahrádzame výraz regionálne povedomie termínom lokálne povedomie. Vzťah obyvateľov k štátu býva často označovaný ako národné povedomie, avšak korektnejšie je hovoriť o tzv. štátnom povedomí (národné povedomie predstavuje vzťah k národu). Vzťah k Európe alebo EÚ býva nazývaný európskym povedomím. Terminologický zmatok môže nastať, pokiaľ súčasne používame výraz regionálne povedomie ako termín označujúci vzťah k regiónom všeobecne (bez ohľadu na ich mierku) i ako výraz vyjadrujúci vzťah výlučne k regiónom subnárodnej úrovne (napr. kraj, tradičný región a pod.). V takomto prípade je na označenie druhého uvedeného vzťahu vhodnejšie použiť termín subnárodné (subštátne) povedomie.

Druhou dimenziou regiónu (resp. regionálnej identity) je identita regiónu. Tá predstavuje tie prírodné a kultúrne prvky daného regiónu (charakter regionálnej spoločnosti nevynímajúc), ktoré slúžia v spoločenskej praxi k jeho rozlíšeniu od ostatných regiónov (Paasi, 1986, 2002). Ak región definujeme ako jednotku sociálnej organizácie priestoru na danom stupni inštitucionalizácie, predstavuje identita regiónu "osobnú" identitu tejto jednotky, ktorá je daná unikátnou kombináciou prírodných a kultúrnych prvkov regiónu a ich špecifickou vzájomnou konfiguráciou, na ktorú je naviazaný konkrétny spoločenský význam (Nikischer, 2014a). Sústreďujú sa na tento význam, možno identitu regiónu definovať aj ako jeho obraz v očiach spoločnosti. V rámci tohto obrazu (imidžu) Paasi (1986) ešte rozlišuje imidž „zvnútra“, ten má región medzi svojimi obyvateľmi a imidž „zvonku“, ktorý má región v očiach mimoregionálnej spoločnosti.

Regionálne povedomie obyvateľov Slovenska

Elementárne rysy regionálneho povedomia obyvateľov Slovenska možno analyzovať na základe údajov pochádzajúcich z extenzívnych sociologických prieskumov. Tie bývajú realizované napr. v rámci medzinárodného výskumného programu ISSP či série prieskumov Eurobarometer (ďalej aj EB). V niektorých prieskumoch ISSP a EB respondenti určujú intenzitu svojho vzťahu k svojej obci, regiónu (región však väčšinou nebýva bližšie špecifikovaný, jednotliví respondenti môžu pod "regiónom" vnímať rôzne typy regionálnych jednotiek), štátu a Európe, resp. EÚ. Na výber majú spravidla päť možných odpovedí. Pokiaľ nezvolia odpoveď "neviem", môžu svoj vzťah k danej regionálnej jednotke definovať ako veľmi blízky, blízky, nie veľmi blízky či žiadny. "Vzťah k regiónu" je v tomto prípade ordinálna premenná, len ťažko totiž môžeme kvantifikovať rozdiel (vzdialenosť) medzi vzťahom blízkym a veľmi blízkym a pod. Takýto charakter premennej pochopiteľne znižuje možnosti analýzy príslušných dát. Z tohto

pohľadu je vhodnejšie požiadať respondentov, aby intenzitu svojho vzťahu ku konkrétnemu regiónu určili na číselnej škále.

Presne o to som požiadal respondentov omnibusového prieskumu FB 9.14, pričom som sa nezaujímal iba o ich vzťah k obci, (nejakému) regiónu, Slovensku a EÚ, ale aj o ich vzťah k štvrti, okresu a tradičnému regiónu, v ktorom žijú. Prieskum bol realizovaný na území Slovenska v dňoch 3.–10. 9. 2014 na reprezentatívnej vzorke 1043 respondentov vo veku 18 rokov a viac. Dotazovanie opýtaných prebiehalo formou face-to-face rozhovorov. Riešená otázka mala nasledovné znenie:

Ľudia sa môžu cítiť rôzne spätí s obcou, mestom, s okresom, samosprávnym krajom, Slovenskom, Európskou úniou a podobne. Na každej z nasledujúcich číselných škál vyberte jedno číslo, ktoré najlepšie vystihuje mieru, do akej sa cítite byť spätý(á)...

- a) S mestskou štvrťou alebo časťou obce, v ktorej žijete
- b) S mestom alebo obcou, kde žijete
- c) S okresom, v ktorom žijete
- d) S tradičným regiónom, v ktorom žijete (tradičný región = napr. Záhorie, Tekov, Liptov, Šariš a pod.)
- e) So samosprávnym krajom, v ktorom žijete
- f) So Slovenskom
- g) S Európskou úniou

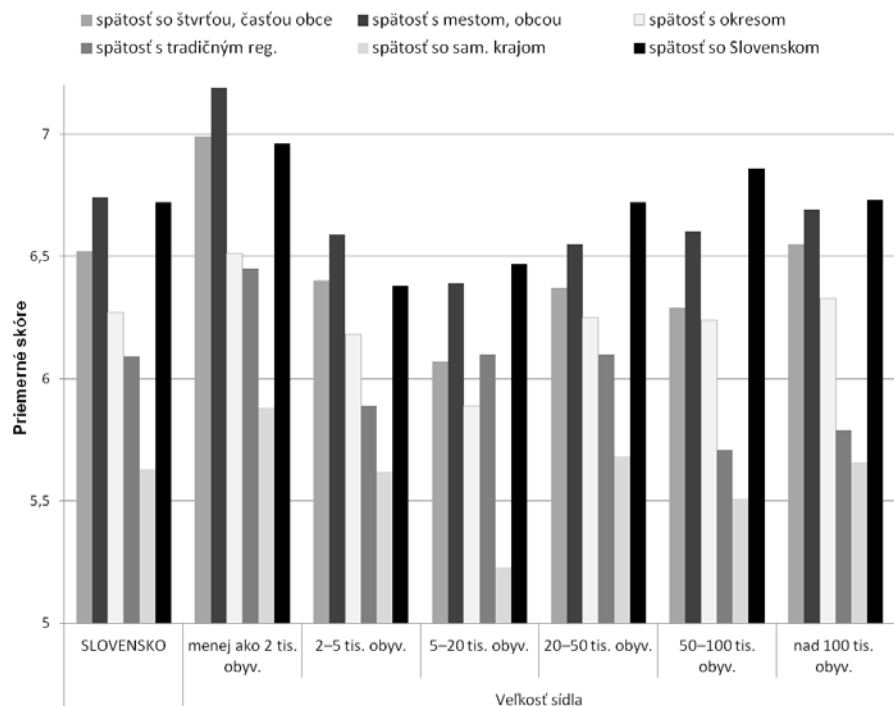
Respondenti určovali mieru svojej spätosti s danou regionálnou jednotkou na škále od 0 do 9, pričom 0 znamenala, že opýtaný nie je s regiónom "vôbec spätý" a 9, že je s regiónom "úplne spätý". Respondenti mohli zvoliť i odpoveď "neviem".

Mieru regionálneho povedomia obyvateľov Slovenska a jednotlivých sociálnych kategórií vo vzťahu k daným regiónom predstavujú grafy 1 a 2. Je na nich zobrazená priemerná hodnota, ktorú respondenti zvolili na vyššie zmienenej číselnej škále. Čím je táto hodnota vyššia, tým silnejší je vzťah obyvateľov (resp. vyššia miera povedomia) k daným regiónom. Potvrďuje sa, že najbližší vzťah majú obyvatelia Slovenska k svojmu štátu a k svojim obciam (podobne Piscová, 2000, Bucher, 2012, Plecítá, 2012, Nikischer, 2013, Nikischer, 2014b). Posledné analýzy realizované na základe údajov z prieskumov ISSP a EB však naznačovali, že miera štátneho povedomia na Slovensku prevyšuje mieru povedomia lokálneho. Podľa prezentovaných dát je však miera lokálneho a štátneho (národného) povedomia približne rovnaká, čo je pomerne prekvapujúce zistenie. Je pravdou, že respondenti slovenskej národnosti sú so svojím štátom spätí o niečo viac ako so svojimi obcami, avšak nízku mieru štátneho povedomia vyjadrujú opýtaní maďarskej národnosti (podobne Vlachová, Řeháková, 2004, Nikischer, 2013,

2014a), ktorí dokonca bližší vzťah než k Slovensku pociťujú k svojim okresom (graf 2).

Graf 1: Miera regionálneho povedomia obyvateľov Slovenska a jednotlivých sociálnych kategórií, časť prvá

Graph 1: The degree of regional consciousness of the inhabitants of Slovakia and of individual social categories, section one

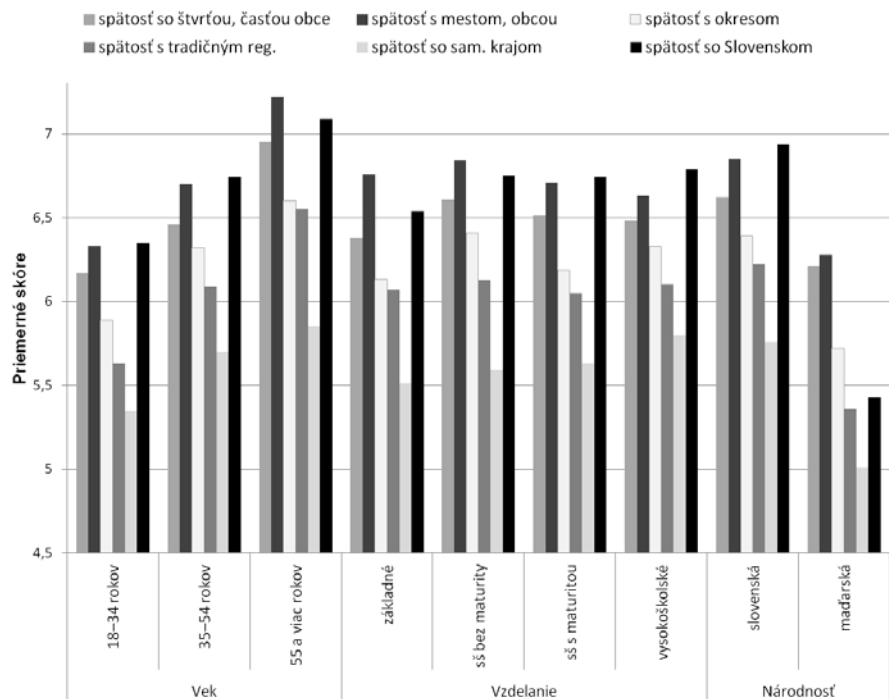
Zdroj: Focus, 2014

Pomerne silný je vzťah obyvateľov Slovenska k ich štvrti a prekvapujúco i k okresu. Zaujímavé je predovšetkým zistenie, že sa obyvatelia Slovenska cítia byť užšie spätí s okresmi než s tradičnými regiónmi. Ako totiž ukázal jeden z predchádzajúcich výskumov (Nikischer, 2014b), keď sa obyvateľov Slovenska opýtame, v akom regióne žijú, väčšinou sa identifikujú práve s niektorým z tradičných regiónov, s okresom sa identifikuje iba marginálna časť obyvateľov. Podľa všetkého sa okresy postupom času vytrácajú z povedomia ľudí, no vzťah Slováka k užšie vymedzenému regiónu, ktorému zhruba zodpovedá teritoriálna delimitácia okresu, zostáva pomerne silný. Vo všeobecnosti sa javí, že miera spätosti obyvateľstva s regionálnymi jednotkami klesá spolu s ich stúpajúcou

merítkovou úrovňou, výraznejšiu výnimku predstavuje len vzťah k národnému štátu. V súlade s očakávaniami nevyjadrujú obyvatelia Slovenska príliš silnú spätosť s "umelými" samosprávnymi krajinami (viac Nikischer, 2014b), výrazne najslabšia je spätosť obyvateľov s Európskou úniou (preto vzťah k EÚ ani nebol zaradený do grafov 1 a 2). K tej majú bližší vzťah vzdelanejší obyvatelia (i McManus-Czubińska et al., 2003, Pichler, 2008). Vysokou mierou regionálneho povedomia všeobecne sú typickí starší obyvatelia a rezidenti obcí do 2 tisíc obyv.

Graf 2: Miera regionálneho povedomia obyvateľov Slovenska a jednotlivých sociálnych kategórií, časť druhá

Graph 2: The degree of regional consciousness of the inhabitants of Slovakia and of individual social categories, section two

Zdroj: Focus, 2014

Identita tradičných regiónov severného Slovenska

V nasledujúcich riadkoch bude v krátkosti predstavená identita štyroch typických tradičných regiónov Slovenska - Liptova, Turca, Oravy a Spiša. Tieto regióny nepochybne patria medzi tradičné regióny Slovenska na najvyššom stupni

inštitucionalizácie, čo do istej miery potvrdili i výsledky staršieho prieskumu Focusbus 12/2013 (s Oravou, Spišom a Liptovom sa v rámci spomínaného prieskumu identifikovalo až 100 % ich obyvateľov, v prípade Turca to bolo vyše 75 % obyvateľov; Nikischer, 2014b). Vzhľadom na pomerne vysokú mieru inštitucionalizácie týchto regiónov (oproti niektorým iným tradičným regiónom Slovenska, ako napr. Tekov či Hont), ktorých identita by mala byť vo vedomí slovenskej spoločnosti relatívne silno ukotvená, mala by byť väčšina obyvateľov Slovenska schopná odpovedať na nasledovnú otázku inak ako "neviem", "nič" či "nepoznám" (otázka bola súčasťou prieskumu FB 9.14):

Jednotlivé regióny sú v našich myšliach často spojené s niečím konkrétnym. Prečítam vám teraz niekoľko slovenských regiónov a vy mi, prosím, pri každom z nich povedzte, s čím sa daný región spája vám osobne. Čo vám ako prvé napadne, keď sa povie...

a) Liptov, b) Orava, c) Turiec, d) Spiš

Hlavné elementy, s ktorými je spätá identita vyššie uvedených tradičných regiónov, sú uvedené v tab. 1. Zdá sa, že spomedzi predmetných regiónov má najmenej ukotvenú, resp. vyprofilovanú identitu Turiec, čo môže indikovať jednak absenciu výraznejších prírodných a kultúrnych prvkov v tomto regióne ako i jeho celkovo nižšiu mieru inštitucionalizácie v porovnaní s ostatnými skúmanými regiónmi. Až 19,3 % respondentov nevedelo odpovedať na otázku, s čím sa im región Turca spája, 16,7 % odpovedalo, že sa im nespája s ničím a asi 2 % opýtaných Turiec nepoznali. Respondenti, ktorí na otázku vedeli odpovedať, spájali Turiec predovšetkým s mestom Martin, folklórom a kúpeľmi (kúpaliskom) v Turčianskych Tepliciach.

Z pohľadu sociálno-konstruktivistického prístupu k štúdiu regiónov je zaujímavé sledovať, ako k formovaniu identít, resp. imidžu regiónov prispievajú médiá. Pri vyriešení slova Turiec sa viacerým opýtaným v myslí vynoril obraz Martinky (Kleopatry) z Turca, bizarnej postavičky známej z viacerých televíznych reality show. Liptov zas niektorí respondenti spájali s potravinárskym reťazcom COOP Jednota, ktorý sa už dlhodobo v médiách prezentuje reklamou z prostredia tradičného slovenského salaša. V jednotlivých reklamných spotoch sa samozrejme neuvádza, že sa ich dej odohráva na Liptove, avšak nakoľko je výrazným prvkom identity Liptova práve salašníctvo a bačovská kultúra (tab. 1), stáva sa ním i COOP Jednota, ktorej identita je vďaka spomínanej reklame taktiež zviazaná so salašom a jeho kvalitnou domácou "bio" produkciou (čo je nepochybne i cieľom konkrétnej brandingovej stratégie, dvaja bačovia s košíkom plným dobrôt sa na nás usmievať aj pri spustení oficiálnej webovej stránky reťazca). Podobný vplyv má televízna reklama i na formovanie imidžu Spiša, ten sa mnohým respondentom spája so Spiš hruškou, Spiš slivkou, borovičkou či vodkou (resp. alkoholom všeobecne).

Identita Oravy je spätá predovšetkým s dvoma výraznými prvkami, ktorými sú Oravská priehrada a Oravský hrad (príp. Oravský Podzámok). Z pohľadu miery prepojenia identity regiónu a identít konkrétnych prírodných či kultúrnych prvkov zohrávajú vždy dôležitú úlohu práve názvy týchto entít. Pokiaľ je názov regiónu súčasťou názvu daného prvku, definuje regionálnu identitu prvku a naopak, tento prvok má zase vyššiu váhu v rámci konštrukcie identity príslušného regiónu, ako keby nositeľom takéhoto názvu nebol. Oravský hrad a Oravskú priehradu ako významné elementy identity Oravy spomína i starosta Oravského Podzámku: „Keď ideme odspodu, Orava je typická korbáčikmi syrovými. Ďalej tu máme ten hrad, potom je to priehrada, Oravská priehrada, ktorá má už svoje meno za tých šesťdesiat rokov, a potom je to určite folklór.“

Tab. 1: Hlavné elementy, ktoré obyvatelia Slovenska spájajú s danými regiónmi

Table 1: The main elements that the inhabitants of Slovakia associate with given regions

Liptov		Orava		Turiec		Spiš	
element	podiel resp. [%]	element	podiel resp. [%]	element	podiel resp. [%]	element	podiel resp. [%]
syry	16,8	Oravská priehrada	17,4	Martin	8,5	Spišský hrad	33,5
bryndza	12,9	Orav. hrad	16,0	tradície, folklór	6,6	borovička	5,8
Lipt. Mara	12,7	príroda, čistý vzduch	7,6	kúpele, kúpaliská	5,8	spišské parky	5,0
salaš, bača, ovce	7,6	zima, sneh, drsný kraj	5,8	príroda	4,1	Cigáni, cig. osady	4,4
príroda	5,7	tradície, folklór	3,3	konkrétna obec (nie Martin)	2,9	východ, Východniari	3,3
mliečne výr., mlieko, maslo	3,7	bryndza, syry, halušky	3,2	Turiec (rieka)	2,8	Spišská Nová Ves	2,7
Tatry	3,5	korbáčiky	3,0	Martinka z Turca	2,7	alkohol, pálenka	2,6
nevie, nič	6,6	nevie, nič	10,7	nevie, nič	37,9	nevie, nič	14,1

Zdroj: Focus, 2014

Záver

V príspevku boli predstavené niektoré základné výsledky výskumu regionálneho povedomia a identít regiónov na Slovensku. V prezentovanej stati sa analýza týchto kategórií opierala predovšetkým o údaje získané prostredníctvom prieskumu Focusbus 9/2014. Vďaka hlbšej analýze týchto cenných dát, na ktorú v prezentovanom príspevku nebol dostatočný priestor, môžeme v budúcnosti získať ďalšie hodnotné poznatky o regionálnom povedomí obyvateľov Slovenska a identite slovenských tradičných regiónov (prieskum FB 9.14 bol zameraný na identitu deviatich regiónov, v článku boli diskutované iba štyri z nich). Tých máme zatiaľ nedostatok, výskum regionálnych identít na Slovensku v súčasnosti zaostáva (napr. za ČR), a to i napriek tomu, že priestor Slovenska predstavuje z pohľadu takto zameraného výskumu skutočne záujmové územie "par excellence".

Príspevok vznikol v rámci projektu ISSP 2013 – Národná identita III (LG12023), ktorý podporilo Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, s podporou grantu GA UK Regionální identita v slovensko-polském pohraničí (č. 587712) a grantu GA ČR Formování územních identit v oblastech s intenzivně přeměněnou krajinou: příklad severozápadních Čech (č. P404/12/1112).

Literatúra

- BOURDIEU, P. 1980. L'identité et la représentation: éléments pour une réflexion critique sur l'idée de région. In *Actes de la recherche en sciences sociales*. ISSN 0335-5322, 1980, roč. 35, č. 4, s. 63-72.
- BOURGEOIS, D. – BOURGEOIS, Y. 2005. Territory, Institutions and National Identity: The Case of Acadians in Greater Moncton, Canada. In *Urban Studies*. ISSN 0042-0980, 2005, roč. 42, č. 7, s. 1123-1138.
- BØÅS, M. – MARCHAND, M. H. – SHAW, T. M. 1999. The weave-world: regionalisms in the south in the new millennium. In *Third World Quarterly*. ISSN 0143-6597, 1999, roč. 20, č. 5, s. 1061-1070.
- BUCHER, S. 2012. *Samosprávne kraje na Slovensku – formovanie identity a inštitucionalizácia v kontexte integrácie do Európy regiónov*. Dizertačná práca. Prešov: FHPV PU, 2012. 225 s.
- DEL BIAGGIO, C. 2010. Theoretical reflection on the making of the Alpine region. The role of transnational networks of local actors on regional identity and institutionalization. In *Fennia*. ISSN 0015-0010, 2010, roč. 188, č. 1, s. 137-148.
- FINDOR, A. 2000. Národná identita ako naratívna konštrukcia. In *Sociológia*. ISSN 0049-1225, 2000, roč. 32, č. 1, s. 57-79.
- FOCUS. 2014. *FOCUSBus september 2014*. Bratislava: FOCUS.
- HÁKLI, J. 2008. Re-bordering spaces. In Cox, K. R., Low, M., Robinson, J. (eds.)

- Handbook of political geography*. London: Sage, 2008. ISBN 978-0-7619-4327-3, s. 471-482.
- MCMANUS-CZUBIŇSKA, C. – MILLER, W. L. – MARKOWSKI, R. et al. 2003. Understanding Dual Identities in Poland. In *Political Studies*. ISSN 1467-9248, 2003, roč. 51, č. 1, s. 121-143.
- NIKISCHER, R. 2013. Teritoriálna identita obyvateľov Česka a Slovenska. In *Geografie*. ISSN 1212-0014, 2013, roč. 118, č. 3, s. 243-264.
- NIKISCHER, R. 2014a. *Teritoriální identita obyvatel střední Evropy: komparativní analýza zemí Visegrádské čtyřky*. Rukopis.
- NIKISCHER, R. 2014b. Správa z výskumu regionálnej identity obyvateľov Slovenska. In *Informace ČGS*. ISSN 1213-1075, 2014, roč. 33, č. 2, s. 23-35.
- PAASI, A. 1986. The institutionalization of regions: a theoretical framework for understanding the emergence of regions and the constitution of regional identity. In *Fennia*. ISSN 0015-0010, 1986, roč. 164, č. 1, s. 105-146.
- PAASI, A. 2002. Bounded spaces in the mobile world: deconstructing regional identity. In *Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie*. ISSN 0040-747X, 2002, roč. 93, č. 2, s. 137-148.
- PAASI, A. 2003. Region and place: regional identity in question. In *Progress in Human Geography*. ISSN 0309-1325, 2003, roč. 27, č. 4, s. 475-485.
- PAASI, A. 2009. The resurgence of the region and regional identity: theoretical perspectives and empirical observations on regional dynamics in Europe. In *Review of International Studies*. ISSN 0260-2105, 2009, roč. 35, č. S1, s. 121-146.
- PICHLER, F. 2008. Social-Structural Differences in Identification with Europe. In *Perspectives on European Politics and Society*. ISSN 1570-5854, 2008, roč. 9, č. 4, s. 381-396.
- PISCOVÁ, M. 2000. K priestorovej a hodnotovej identite. In *Sociológia*. ISSN 0049-1225, 2000, roč. 32, č. 1, s. 103-110.
- PLECITÁ, K. 2012. *Národní identita a vztah k Evropské unii: Česká republika v západoevropském srovnání*. Studie národohospodářského ústavu Josefa Hlávky 1/2012. Praha: ČVUT, 2012. 72 s. ISBN 978-80-86729-71-8.
- VLACHOVÁ, K. – ŘEHÁKOVÁ, B. 2004. Národ, národní identita a národní hrdost v Evropě. In *Sociologický časopis*. ISSN 0038-0288, 2004, roč. 40, č. 4, s. 489-508.

REGIONAL CONSCIOUSNESS AND IDENTITY OF THE REGIONS IN SLOVAKIA

Summary

The territory of Slovakia is an appropriate "laboratory" for research on regional identities. Specific geomorphological conditions, unfinished linguistic

homogenisation, traditional regions at a relatively high level of institutionalization, large Hungarian minority, low centrality of the capital, relatively frequent changes of administrative borders - these are just some of the reasons that make Slovakia a really suitable territory for research on regional consciousness and identities of the regions. Nevertheless, the research on regional identities in Slovakia still lags behind. This paper aims to at least in part fill the gap in research on regional identities in Slovakia. It consists of two major empirical-analytical parts, each of them is dedicated to one of two main dimensions of regional identity. The concept of dimensions of regional identity (Paasi, 1986) is introduced in a short theoretical chapter.

According to Paasi (2009), it is useful to distinguish between the identity of a region, and the regional identity of the people (or regional consciousness) when dealing with the concept of regional identity. The identity of a region refers to the "personal" identity of a region, which is defined by a unique combination of natural and cultural features. Regional consciousness means the identification of people with a region (the regional consciousness of the individual is understood as a complex of relationships that a given individual has to various regions).

The empirical analysis of regional consciousness of the inhabitants of Slovakia is in this paper based on the data from Focusbus 9/2014 survey, which took place in Slovakia in September 2014. In the survey, respondents were questioned about the degree of their attachment to their regions of various scales (neighbourhood, municipality, district, traditional region, self-governing region, Slovakia, European Union). The data show that the inhabitants of Slovakia have the strongest relationship to their municipality and to their country. This confirms earlier findings of Bucher (2012) and Plecítá (2012). What is a bit surprising with respect to the previous analyses is that the degree of local and national consciousness seems to be about equal. The previous analyses based on data from the Eurobarometer and the ISSP have shown that the relationship of the inhabitants of Slovakia to the state is stronger than their relationship to their municipality. According to the analyzed data, the inhabitants of Slovakia are relatively weakly attached to their self-governing region. The degree of European consciousness of Slovaks is even much lower.

Analysis of the identities of four traditional regions of Slovakia (Liptov, Orava, Turiec, Spiš) was also based on the data from Focusbus 9/2014 survey. These showed, among other things, a fairly strong influence of the media in shaping of the identities of regions.

Mgr. Richard Nikischer

Sociologický ústav AV ČR, v.v.i., Jilská 1, 110 00 Praha 1

Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje PřF UK v Praze

Albertov 6, 128 43 Praha 2

E-mail: richard.nikischer@soc.cas.cz